

Kommunal- og distriktsdepartementet

Til:

Kommunal- og distriksminister Erling Sande

Øvrig politisk ledelse

Dato: 19. desember 2024

Innspill til statsbudsjettet 2026 – RIFs prioriteringer

Innspill til statsbudsjettet 2026 – RIFs prioriteringer

Rådgivende Ingeniørers Forening (RIF) er bransjeforeningen for de rådgivende ingeniørfirmaene i Norge, med over 15 000 ansatte fordelt på mer enn 500 kontoret i hele landet.

Våre medlemmer er ekspertene som planlegger, utreder og utvikler alt fra bygninger og veier til energi, vann og avløp. De sørger for at det vi bygger, holder høy kvalitet, tåler fremtidens klimautfordringer og behov, og at vi bygger så miljøvennlig som mulig. Samtidig handler det om å få mest mulig igjen for hver skattekrone. Vår kompetanse er derfor avgjørende for å forme morgendagens Norge på en bærekraftig måte.

Med dette som utgangspunkt ønsker RIF å trekke frem tre viktige prioriteringer til regjeringens arbeid med statsbudsjettet for 2026:

- 1. Mer av handlingsrommet må gå til samferdsel:** Øk investeringene i bygging og oppgradering av transportløsninger som binder landet sammen, skaper jobber, styrker samfunnssikkerheten og legger grunnlaget for omstilling.
- 2. Økt satsing på klimatilpasning og forebygging:** Prioriter økte midler til klimatilpasningstiltak av bygg og infrastruktur, flom- og skredsikring, og oppgradering av vann- og avløpssystemer.
- 3. Oppgradering og energieffektivisering av offentlige bygg:** Prioriter vedlikehold og oppgradering av offentlige bygg som skoler og sykehus for å redusere etterslepet, sikre bedre arbeids- og læringsmiljøer og gjøre dem mer energieffektive.

1. Mer av handlingsrommet må gå til samferdsel

Transportinfrastrukturen er ryggraden i Norge. Det er veiene og jernbanen som knytter landet sammen og gjør det mulig for folk, varer og tjenester kan komme dit de skal. Den er avgjørende for arbeidsplasser, verdiskaping og beredskap – og helt nødvendig for å bygge landet videre. Likevel har forfallet på infrastrukturen økt de siste årene, og kapasiteten holder ikke følge med behovene til folk og næringsliv. Dagens budsjetter er rett og slett ikke tilstrekkelige for å sikre den infrastrukturen vi trenger for fremtiden.

Forfallet på fylkesveiene er spesielt kritisk og øker risikoen for både dyre reparasjoner og alvorlige ulykker. Selv om regjeringen øker budsjettene i 2025-budsjettet, er rammene fortsatt ikke tilstrekkelig for å stoppe forfallet. RIFs fylkesveirapport viser at det trengs minst 1,5 milliarder kroner årlig bare for å holde forfallet i sjakk. Å lappe fylkesveiene eller føre dem tilbake til standarden fra flere tiår siden, er heller ikke tilstrekkelig. Det må gjennomføres fullverdige oppgraderinger for å møte dagens krav til trafiksikkerhet, fremkommelighet og klimarisiko.

Regjeringen peker i Perspektivmeldingen på at økte kostnader til helse, omsorg og forsvar vil ta det meste av det disponible handlingsrommet fremover. Dette er nødvendige prioriteringer som RIF støtter. Samtidig er det avgjørende at mer av budsjettet går til prosjekter som bygger landet, binder folk og næringsliv sammen og sikrer vekst i økonomien – akkurat slik handlingsregelen var ment. Solide veier og jernbane er også helt avgjørende for å kunne håndtere transport av både militære styrker og sivile beredskapsressurser i en krise eller krig. Det ene kan ikke fungere uten det andre.

Når oljepengebruken nå utgjør nesten 25 prosent av statsbudsjettet, bør en større del gå til infrastruktur som gir langsiktig samfunnsnytte – både gjennom økt verdiskaping og bedre sikkerhet.

Konkrete tiltak i 2026-budsjettet:

- Øk midlene til vedlikehold og fornyelse av jernbanen til minst 8,1 milliarder kroner per år for å hindre at etterslepet fortsetter å vokse.
- Øk midlene til vedlikehold og fornyelse av riksveier med minimum 500 millioner per år for å opprettholde veienes funksjon.
- Følg opp Hurdalsplattformens løfte om en helhetlig plan for å ta igjen vedlikeholdsetterslepet på fylkesveiene. Øk midlene til tilskuddsordningen og lånerammen for rentekompensasjon. Tilskuddet til fylkesveiformål over Statens vegvesens budsjett bør økes til minst 1,5 milliarder kroner årlig for å stanse forfallet. I tillegg må rammetilskuddet til fylkeskommunene økes betydelig.
- Øk midlene til Nye Veier med minst 1,5 milliarder kroner for å dekke økte kostnader til drift og vedlikehold samt sikre videre utbygging av påbegynte prosjekter.
- Omprioriter midler til planlegging og oppstart av vei- og jernbaneprosjekter som er avgjørende for norsk konkurransekraft, militære operasjoner, forsyninger til Norden og mottak av allierte langs nasjonale transportkorridorer.

- Sikre oppstartsmidler til fellesprosjektet Ringeriksbanen og E16 for å gjennomføre nødvendige forberedelser og sikre fremdriften. Prosjektet er gryteklart og avgjørende for et tryggere og grønnere transportalternativ mellom Oslo og Bergen, som kan redusere reisetiden med tog mellom byene til fire timer.
- Sett fart på planleggingen av ny rikstunnel gjennom Oslo. De 10 millioner kronene som er satt av i 2025, er bare en forsiktig start. Det må settes av mer i 2026 for å holde tempoet oppe i prosjektet som er avgjørende for bedre kapasitet og punktlighet i togtrafikken, både lokalt og nasjonalt. Både Bane NOR og Jernbanedirektoratet har understreket at raskere planlegging gir et bedre grunnlag for viktige beslutninger i neste NTP.
- Sett fart på planleggingen av ny rikstunnel gjennom Oslo. Midlene som er satt av så langt, gir bare rom for en forsiktig start. For å sikre fremdrift og holde tempoet oppe, må det settes av mer midler i 2026. Dette prosjektet er avgjørende for å øke kapasiteten og punktligheten i togtrafikken, både lokalt og nasjonalt. Bane NOR og Jernbanedirektoratet har påpekt at raskere planlegging gir et bedre beslutningsgrunnlag for neste NTP.

2. Økt satsing på klimatilpasning og forebygging

Klimaendringene treffer Norge hardt med stadig mer ekstremvær, som flom, skred og ødeleggende nedbør. Dette påvirker både lokalsamfunn, kritisk infrastruktur og hverdagen til folk flest. Klimatilpasning handler ikke bare om å reagere når katastrofen inntreffer – det handler om å forebygge og bygge samfunn som tåler fremtidens utfordringer.

Både Riksrevisjonen, Gjerdrumutvalget og Totalberedskapskommisjonen har alle understreket behovet for økt innsats i klimatilpasning og forebygging av naturskader. Likevel er budsjettene til nødvendige tiltak langt unna behovet, både for kommunens arbeid og i NVE.

Norges framtidige beredskap og sikkerhet avhenger av at vi tar grep nå, både nasjonalt og lokalt. Ekstremværet som vi har sett de siste årene, krever betydelig større investeringer både til kartlegging og sikringstiltak, kompetanseutvikling, teknologi og oppgradering av bygg og infrastruktur enn det budsjettene så langt har gitt rom for.

Vann og avløp – kritisk infrastruktur som må prioriteres

En særlig sårbar del av infrastrukturen er vann- og avløpssystemene. Forfallet har nådd et krisenivå med et samlet oppgraderingsbehov på 250 milliarder kroner. Klimaendringer forverrer dessuten situasjonen, med mer flom og overvann som skaper store utfordringer for både kommuner og innbyggere.

Kommunene har i mange år prøvd å holde gebyrene nede, men uten nødvendige tiltak vil folk flest oppleve kraftige økninger i kommunale avgifter. Å redusere momsen på vann- og avløpsgebyrer til 15 prosent er et fornuftig grep, men det er langt fra nok til å løse de grunnleggende problemene.

Mulighetsstudien for vann- og avløpssektoren, som ble laget for regjeringen i 2022, viser at bedre samarbeid og mer systematisk styring kan redusere kostnadene betraktelig. Et godt eksempel på dette er Grenland, der Skien, Porsgrunn og Bamble [vurderer å bygge et felles renseanlegg](#) for sine 100 000 innbyggere. Dette vil koste langt mindre enn om hver kommune skulle bygge sitt eget.

Små kommuner har ofte større utfordringer med vann- og avløpstjenester enn større kommuner, samtidig som gebyrene er høyere. Årsaken er tydelig: Vi har for mange små og ineffektive enheter. I Norge forsyner hver enhet i snitt 15 000 personer, mens tallet i Sverige er 50 000. Det er ikke bærekraftig. Erfaringene fra Grenland viser at større enheter kan levere bedre tjenester til lavere kostnader – noe både innbyggerne og samfunnet vil tjene på.

Regjeringen må derfor stille tydeligere krav til samarbeid, kombinert med økonomiske insentiver som belønner kommuner som går sammen. Dette handler ikke bare om lavere gebyrer, men også om å bygge et mer robust vann- og avløpssystem som sikrer stabil tilgang på rent vann og trygge avløpsløsninger i fremtiden.

Konkrete tiltak i 2026-budsjettet

1. Øke bevilgningene til NVEs arbeid med flom- og skredforebygging til minst 1,5 milliarder kroner årlig, i tråd med Gjerdrumutvalgets anbefalinger.
2. Forsterk kommunenes arbeid med klimatilpasning, inkludert styrking av Klimasatsordningen og nye tilskudd til klimatilpasningstiltak.
3. Støtt kommunenes arbeid med å redusere etterslepet på rehabilitering og bygging av vann- og avløpsløsninger gjennom statlige tilskudd som investeringstilskudd og rentekompensasjon. Still samtidig krav om interkommunalt samarbeid for å kutte kostnader og bruke ressursene mer effektivt, i tråd med anbefalingene i Mulighetsstudien for VA-sektoren.

3. Oppgradering og energieffektivisering av offentlige bygg

Offentlige bygg som skoler, sykehus og universiteter er sentrale for hverdagen til folk over hele landet. Men mange av disse byggene har et betydelig vedlikeholdsetterslep som både øker driftskostnadene og skaper et dårligere inneklima. Dette er ikke bare en økonomisk utfordring – det handler om å sikre funksjonelle bygg og kutte unødvendig energibruk.

Offentlige bygg står for en betydelig del av Norges energibruk. Ved å oppgradere gamle bygg med moderne ventilasjon, isolasjon og energisystemer kan vi kutte utslipp, redusere strømregningen og skape bedre arbeids- og læringsmiljøer.

En rapport fra Thema Consulting viser at Norge kan stå overfor et kraftunderskudd på 24 TWh i 2030 – nesten en femtedel av dagens totale kraftproduksjon. Uten tiltak vil dette kraftgapet vokse, med alvorlige konsekvenser for industri, arbeidsplasser og for alle som er avhengige av strøm til en rimelig pris. Rapporten peker også på at energieffektivisering av bygg kan redusere energiforbruket med opptil 15 TWh innen 2035. Dette gjelder spesielt for de 28 millioner kvadratmeterne med kommunale

bygg som trenger oppgradering. Her ligger en stor mulighet til å gjøre en positiv innsats både for miljøet, tilstanden på byggene og for å redusere kostnadene.

Vedlikeholdsetterslepet er kritisk

Vi vet at mange kommunale bygg er i for dårlig stand, som Rådgivende Ingeniørers Forening (RIF) dokumenterte grundig i *State of the Nation*-rapporten fra 2021. Vedlikeholdsetterslepet har nå nådd 160 milliarder kroner, og den siste RIF-rapporten fra 2023 om kommunale bygg gir liten grunn til optimisme. Syv av ti kommuner har liten tro på at de vil klare å redusere etterslepet de neste fem årene. Mangel på kompetanse, ressurser og systemer gjør det vanskelig å møte krav til inneklima, universell utforming og energibruk.

Selv om nye bygg blir stadig mer energieffektive, utgjør eksisterende bygg størstedelen av bygningsmassen og vil fortsatt være i bruk i 2050. Dette gir et enormt klimapotensial, og rapportene fra Thema Consulting og RIF understreker både utfordringene og de store mulighetene for energisparing i offentlige bygg. Men det krever målrettet innsats og finansiering.

Situasjonen for skolebygg er spesielt alvorlig

Skolebygg er blant de byggene som har det største vedlikeholdsetterslepet. RIFs rapport fra 2021 viser at fire av ti skoler har uakseptabelt inneklima, og halvparten mangler vedlikeholdsplaner. Det betyr at hundretusenvise av elever daglig møter opp i utrygge bygg med dårlig læringsmiljø.

Situasjonen har dessuten forverret seg de siste årene. RIFs rapport fra 2023 viser at tre av fire kommuner ikke har klart å redusere etterslepet på bygg som skoler, barnehager og sykehjem de siste fem årene. 30 prosent mener situasjonen har blitt verre, og nesten 70 prosent har liten tro på at de vil klare å forbedre forholdene de neste fem årene.

Konkrete tiltak i 2026-budsjettet

- Øk og utvid støtteordningene for oppgradering og energieffektivisering av kommunale bygg, med minst 1 milliard kroner ekstra til energiltak i kommunale bygg (kap. 1825, post 60 i Energidepartementets budsjett).
- Styrk tilskuddet til Enova (kap. 1825, post 50 i Energidepartementets budsjett) med minimum 500 millioner kroner for å øke støtten til prosjekter innen energieffektivisering av yrkesbygg.
- Utvid og styrk rentekompensasjonsordningen for skoleinvesteringer (kap. 225 og post 65 i Kunnskapsdepartementet budsjett) for å sikre bedre bygg og gode læringsmiljøer.
- Styrk kommuneøkonomien betydelig utover utgiftsøkninger til demografi og pensjon, slik at kommunene får nødvendige ressurser og kompetanse til å vedlikeholde bygg, gjennomføre oppgraderinger og gjøre dem mer energieffektive.